

6. Ярова Л.Г. Аналіз рівня безробіття в Україні та напрямки його подолання // Глобальні та національні проблеми економіки. Миколаївський національний університет імені В.О.Сухомлинського. Електронне наукове фахове видання. – 2016. №10 – С. 752-755.

7. Сайт Міністерства фінансів України - <https://index.minfin.com.ua>

8. Навчальні матеріали он-лайн – <http://pidruchniki.com/>

The necessity of creating a civilized labor market, which would solve the problems of employment and unemployment in Ukraine. The causes of unemployment increase in the national economy and its negative social and economic consequences are being analyzed. The main directions of the state regulation of the labor market are offered and emphasis is placed on the availability of significant opportunities for raising the level of employment and reducing unemployment level.

Key words: *employment, unemployment, labor market, qualification, labor, competitiveness.*

Дата надходження до редакції: 04.04.2019

УДК 331.556.4:330.341](477)

*В.Р. Чаплінський, кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри економіки підприємства,
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка,
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

МІЖНАРОДНА ТРУДОВА МІГРАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ

Розглянуто особливості трудової міграції, проаналізовано тенденції міжнародної міграції в Україні, відмічено переваги та недоліки даного явища для економіки країни.

Ключові слова: *міграція, трудова міграція, ринок праці.*

Постановка проблеми. Складана економіко-політична ситуація яка існує більше 5 років в Україні створила важкі умови праці та життя для населення: девальвація національної валюти, військова агресія на сході країни, зниження соціальних стандартів, невпевненість у «завтрашньому дні» та ряд інших факторів змусило громадян до трудової міграції .

Проблема міграції трудового населення у ХХ-ХХІ ст. гостро стоїть не тільки для України, але й ряду європейських країн, однак у кожного з різних причин. У промислово розвинених країнах створюються диспропорції на ринках праці у зв'язку з демографічними проблемами, а

саме, відбувається процес старіння нації, що суттєво призупиняє темпи розвитку та створює додатковий тиск на існуючих платників податків. Також міжнародна трудова міграція багато в чому нівелює негативні наслідки масштабної реструктуризації, що відбувається в багатьох країнах світу і супроводжується збільшенням кількості безробітних, загостренням проблем бідності та економічної нерівності.

Однак, трудова міграція в Україні характеризується в першу чергу потужними потоками грошових переказів мігрантів направлених на підтримання життєвого рівня громадян. За оцінкою Світового банку, Україна була ареною активних міграційних процесі та входить до п'ятірки найбільших постачальників мігрантів у світі, поступаючись лише Мексиці, Індії, Китаю та Росії [1, с.229].

Аналіз дослідження проблеми. Питаннями аналізу та впливу трудової міграції на економіку країни займалися такі українські вчені, як: Н. Бортник, М. Долішній, С. Дорогунцов, А. Доценко, Я. Жупанський, А. Загробська, Ф. Заставний, С. Копчак, Ю. Корчак-Чепурківський, Е. Лібанова, О. Малиновська, В. Онікієнко, Т. Петрова, Ю. Пітюренко, С. Пирожков, О. Піскун, І. Прибиткова, М. Птуха, Ю. Римаренко, У. Садова, В. Стешенко, С. Стеценко, В. Товкун, О. Хомра, О. Шаблій, М. Шаленко, Л. Шепотько та інші.

Метою статті є дослідження трудової міграції, факторів, що її спричиняють та їх впливу на економічне становище країни.

Виклад основного матеріалу. Трудова міграція – складний соціально-економічний процес, що визначається різними об'єктивними і суб'єктивними чинниками, серед яких – природно-кліматичні, демографічні, етнічні, соціальні, економічні. Найбільший вплив на міграційні процеси мають соціальні та економічні чинники. З огляду на це, дослідники вирізняють дві основні функції міграції: соціальну та економічну.

До соціальної функції, перш за все, відносять намагання задовольнити потреби в доходах завдяки змінам місця проживання, професійному зростанню, поліпшенню умов праці та рівня життя. Економічна функція міграції полягає в забезпеченні певного рівня мобільності робочої сили, її територіальному перерозподілі й забезпеченні кількісної та якісної відповідності між попитом і пропозицією робочої сили різного профілю й кваліфікації у різних районах [2, с.41].

У зв'язку із затяжною економічною кризою та погіршенням соціально-економічного становища питання трудової міграції в Україні стало досить гострим. Протягом 2014-2017 рр. спостерігається чітка тенденція до збільшення показника зовнішньої міграції та скорочення показника міграційного приросту (Табл. 1).

За даними таблиці 1 можна відмітити різке скорочення кількості прибулих за останні 6 років, а саме, на 48001 осіб (62,9%) та збільшення

вибулих на 5717 осіб (39,4%), що у свою чергу призвело до скорочення міграційного приросту на 53718 осіб, тобто на 86,9%.

Таблиця 1.

Міждержавний міграційний рух населення у 2014–2017 рр. (осіб)

Міграційні показники	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Відхилення 2017 р. від 2012 р.
кількість прибулих	76361	54100	42698	30659	14311	28360	-48001
кількість вибулих	14517	22187	21599	21409	6465	20234	5717
міграційний приріст, скорочення (-)	61844	31913	21099	9250	7846	8126	-53718

Розроблено за даними [3, с.119]

З квітня 2016 року по вересень 2017 року інформація формувалася на основі наявних адміністративних даних, які надійшли від окремих органів реєстрації (виконавчих органів сільської, селищної або міської ради, сільських голів (у разі якщо відповідно до законодавства виконавчий орган сільської ради не утворено)).

Очевидно, що ці показники є заниженими, по-перше за рахунок нелегальних мігрантів, по-друге за рахунок легальних трудових мігрантів, які не реєструються в офіційних міграційних органах України. Офіційна статистика розподілу мігрантів за країнами дає можливість встановити головні міграційні коридори. Найбільше в Україну мігрує населення з Молдови, Узбекистану, Білорусі, Азербайджану. Росія, Молдова, Білорусь, Польща є країнами-сусідами України, яка має з ними спільний кордон, тому потужні міграційні потоки з цими країнами є зрозумілими. Молдова є, крім цього, державою де рівень життя офіційно нижчий, ніж в Україні. Ще варто зазначити, що в Україну дуже багато мігрує осіб з самопроголошеної Придністровської Молдавської Республіки. Наявність в переліку головних країн, з яких прибувають в Україну, мігранти з Узбекистану і Азербайджану, пояснюється тим, що ці країни відомі на пострадянському просторі, як країни "постачальники" трудових мігрантів у малопrestiжні сектори економіки.

Серед країн, до яких найбільше мігрують громадяни України, за офіційною статистикою, виділяються: Німеччина, США, Ізраїль, Білорусь, Польща. Тобто, передусім сусіди України (Білорусь, Польща), економічно розвинені країни (США, Німеччина, Ізраїль).

Дана ситуація характеризується незадоволеністю, переважно трудового населення, соціально-економічним становищем у країні. Кожного року з України виїжджають тисячі молодих та амбітних людей, які впевнені, що тільки закордоном зможуть покращити рівень свого життя та досягти самореалізації. Досліджуючи кількість мігрантів за віковими групами, слід відмітити, що переважна більшість, а саме, 43,2% від усієї кількості

вибулих мігрантів у 2017 р., були молоді люди віком від 15-29 років [3, с.121].

Проаналізувавши дані досліджень соціологічної групи «Рейтинг», можна визначити, що близько 80% опитаних українських мігрантів шукають сезонну або короткострокову роботу закордоном і планують знаходитися за межами України не більше 6 місяців. Тільки 15 % українців розраховують отримати довгострокове працевлаштування з перспективою назавжди залишитись у тій чи іншій країні.

За даними досліджень компанії Research & Branding Group у 2017 році третина від усього населення України при можливості готова назавжди покинути державу та переїхати в іншу країну на постійне місце проживання, тоді як більша половина мешканців не готова до такого серйозного кроку. Ще близько 10% населення не змогли надати відповіді на питання щодо можливої еміграції. Більшою мірою така рішучість залежить від віку опитаного населення: чим вищий вік, тим менша готовність переїхати в іншу країну (табл. 3) [4].

Дана ситуація із постійно зростаючим показником міграції негативно впливає також на ринок праці, оскільки все більше і більше економічно активного населення мігрує закордоном. Одним з найважливіших показників, які характеризують стан ринку праці України є зайнятість населення. Характерною особливістю національного ринку праці за період з 2010 по 2017 роки є значне падіння чисельності економічно активного населення у віці 15-70 років відповідно з 20 894,1 тис. осіб до 17 854,4 тис. осіб. Особливо глибоке падіння рівня економічної активності спостерігалось у 2014 в порівнянні з 2013 роком – з 64,9% до 62,4%. Якщо розглядати зайняте населення серед населення працездатного віку, то тут спостерігається наступна ситуація: протягом досліджуваного періоду найвищий показник зайнятості – 17 889,4 тис. осіб у 2013 році, далі в динаміці по роках найнижчий стан показника у 2015 році – 15 442,0 тис. осіб. і спостерігається скорочення кількості зайнятого населення. Починаючи з 2014 по 2017 рік складна політична та економічна ситуація в Україні спричинила значний спад кількості зайнятого населення, більш ніж на 1 692,2 тис. осіб. У відсотковому відношенні на кінець 2017 року зайняте населення працездатного віку становить 64,5 %, що практично демонструє найнижчий рівень зайнятості за останні 7 років.

Наслідки такої ситуації для України є двоїстими, а саме: відбувається постійне поповнення іноземної валюти в Україні, що позитивно впливає на баланс так і на курс національної валюти; зменшення реального (статистичного) показника безробіття; інтеграція до світового ринку праці, запозичення передових знань, умінь. Разом з переваги існує і ряд недоліків, в першу чергу, це втрата Україною найбільш конкурентоспроможної частини власної робочої сили (особливо науковців і фахівців), що призводить до уповільнення темпів науково-технічного прогресу; втрата кваліфікації, оскільки особи з високим рівнем професійної підготовки

здебільшого виконують за кордоном малокваліфіковану роботу; вкладання державою коштів у підготовку фахівців для потреб власної економіки (затрати на навчання на всіх освітніх рівнях), які, у результаті, створюють додану вартість за межами країни; трудова міграція, як масове явище, не сприяє наповненню пенсійного й соціального фондів через відсутність відрахувань від заробітної плати заробітчан; погіршення сімейних стосунків через довготривалу відсутність членів родин: виникає нестача батьківської уваги, деформуються родинні цінності, виховується легковажне ставлення до життя.

Як стверджують дослідники, існують наслідки, які є двозначними (як позитивними, так і негативними) для української держави. До них можна віднести, наприклад, те, що трудова міграція, з одного боку, знімає напруженість на ринку праці в Україні, але, з іншого, – призводить до втрати значної кількості професіоналів. Подібне стосується культурного аспекту трудової міграції. Безперечно, українці “несуть у світ” свої традиції, звичаї, але багато з них, вивчаючи іноземну мову задля отримання високооплачуваної роботи, втрачають українську ідентичність [5, с.486].

Отже, не дивлячись на велику частку зовнішнього міграційного руху, більшість українців повертаються на Батьківщину, бо не готові залишати країну назавжди, а також хочуть, аби їх діти жили саме в Україні. І ці факти мають мотивувати для створення відповідних умов життя та праці для українців на Україні.

Список використаних джерел

1. Стрільченко Є. В. Трудова міграція: аналіз законодавства зарубіжних країн у сфері працевлаштування / Є. В. Стрільченко // Держава і право. Серія : Юридичні і політичні науки. – 2012. – № 56. – С. 228–233.
2. Костенко А. М. Аналіз сучасного стану трудових міграційних потоків та напрямів їх державного регулювання / А. М. Костенко, Н. Д. Світайло // Економічний часопис – XXI. – 2009. – № 3–4. – С. 40–44.
3. Демографічний щорічник. Населення України за 2017 рік./М.Б. Тімінова. – К:Держава служба статистики України – 2018. – С. 137
4. Sayt Svitua (2017) Perspektyvni ukraintsi dedali chastishe vyizhdzhaiut zakordon: statystyka [Promising Ukrainians are increasingly traveling abroad: statistics]. Available at: <http://svitua.com.ua/news/201701/2236perspektyvni-ukrayinci-dedali-chastishe-vyizhdzhaiut>
5. Wolowyna O. Effect of the “4th” wave immigration on the language situation of person of Ukrainian ancestry in the United States / O.Wolowyna // Зб. матер. IV міжн. наук.-практ. конферен. [“Світове українство як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті”], (Львів, 23–24 серп. 2013 р.) / Міжнародний інститут освіти, культури та зв’язків з діаспорою. – Львів : Львівська політехніка, 2013. – С. 478–485.

Дата надходження до редакції: 02.05.2019